

Türkiye ve Azerbaycan'ın Ortak Gerçekleştirdiği Askeri Tatbikatların Bölgeye Etkisi

Tural MANAFI¹

Doğanay YILMAZ²

Azerbaycan ve Türkiye arasında 2021 yılının başından itibaren çeşitli askeri tatbikatlar gerçekleştirilmektedir. Bu tatbikatlar bölge güvenliği açısından ön plana çıkan adımlar olarak görülmektedir. Özellikle Azerbaycan'ın Karabağ'da elde ettiği başarıdan sonra imzalanan "Şuşa Beyannamesi" ile askeri alandaki ortaklığın geliştirilmesi ve bölgesel olaylarda ortak yaklaşımın uygulanacağını belirtmesi, bu tatbikatlara gösterilen önemi daha da artırmıştır.

"Mustafa Kemal Atatürk 2021"

Askeri Tatbikatı

Azerbaycan ve Türkiye Cumhuriyetleri arasında yapılan askeri alanda işbirliği hakkında anlaşmaya bağlı olarak, Mustafa Kemal Atatürk 2021 tatbikatı 28 Haziran'da başlamıştır.

Azerbaycan'da gerçekleştirilen tatbikata iki ülkeden toplam 600 asker görev almıştır. Bunun yanında yaklaşık olarak 40

tank ve zırhlı araç, 20'ye yakın top, 7 savaş ve personel helikopteri ile 50 araç yer almıştır.³ Bunun yanında insansız hava araçları da bu tatbikatta kullanılmıştır.

Tatbikat, iki tarafın muharebe alanında etkileşim becerileri, komuta kademesinin karar alma ve yönetim kabiliyetlerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda yapılan çalışmaların tamamen başarılı olduğu Azerbaycan Savunma Bakanlığı tarafından açıklanmıştır.⁴

¹ turalmanafli@ulusam.org.tr

² doganayyilmaz@ulusam.org.tr

³ Ruslan Rehimov, "Türkiye ve Azerbaycan'ın 'Mustafa Kemal Atatürk 2021' Tatbikatı Sona Erdi", *Anadolu Ajansı*, 03.07.2021, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-ve-azerbaycanin-mustafa-kemal-aturk-2021-tatbikati-sona-erdi/2293493>, (18.09.2021).

⁴ Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı, "Bakü'de Düzenlenen 'Mustafa Kemal Atatürk-2021' Eğitimi Sona Erdi – Video", 03.07.2021, <https://mod.gov.az/az/news/bakida-kecirilen-mustafa-kamal-aturk-2021-telimi-basa-catib-video-36674.html>, (18.09.2021).

Türkiye ve Azerbaycan'ın Ortak Gerçekleştirdiği Askeri Tatbikatların Bölgeye Etkisi

“TURAZ Şahini-2021” Tatbikatı

Türkiye'nin ev sahipliğinde 6-17 Eylül tarihlerinde Azerbaycan Hava Kuvvetlerinde katılımıyla Konya 3. Ana Jet Üssü'nde gerçekleştirilmiştir. Tatbikatın amacı, “Azerbaycan Hava Kuvvetleri ile Türk Hava Kuvvetleri arasında başlatılan uçuş eğitimi konusunda birlikte çalışılabilirliği geliştirerek, askerî iş birliğine katkı sağlamak” olarak açıklanmıştır.⁵

TURAZ Şahini 2021 tatbikatına 8 muharip uçak, Havadan Erken İhbar ve Kontrol Uçağı (HİK) ile hava savunma sistemleri kullanılmıştır. Tatbikatta, F-16, Mig-29 ve Su-25 uçakları görev almıştır.⁶

Tatbikata Azerbaycan ve Türkiye'nin Savunma Bakanları katılım göstermiş ve Şuşa Beyannamesi başta olmak üzere birçok konuda ikili ortaklıklarının devam edeceği vurgulanmıştır.

⁵ Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı, “Basın Açıklaması”, 31.08.2021, <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/turaz-sahini-2021-tatbikati-basin-duyurusu-3182021>, (18.09.2021).

⁶ TC MSB, “Turaz Şahini 2021 Tatbikatı'nın “Seçkin Gözlemci Günü” Gerçekleştirildi”, 15.09.2021,

“Laçın Ortak Askeri Tatbikatı”

Azerbaycan ve Türkiye Cumhuriyeti arasında yapılan askeri alanda işbirliği anlaşmasına bağlı olarak, 6 Eylül'de Laçın ilinde ortak askeri tatbikatının başlatılmıştır.

Tatbikatın esas amacı, “zor arazi koşullarında keşif yapmak, yollarda pusu kurmak, bölgede sabotaj gruplarının tespit ve imhası ayrıca çeşitli engelleri aşarak temsili düşmana gizlice yaklaşmak gibi görevleri içermektedir.”⁷ Gerçekleştirilen ortak askeri tatbikatta belirtilen görevler her iki ülkenin askeri birlikleri tarafından profesyonelce yerine getirilmiştir.

Gerçekleştirilen tatbikatla ilgili olarak Ermenistan Dışişleri Bakanlığı, iki ülke arasında gerçekleştirilen tatbikatın bölgedeki barış ve güvenliğe tehdit olduğu yönünde açıklamada bulunmuş ve 10 Kasım 2020

<https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/1592021-16011>, (18.09.2021).

⁷ Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı, “Laçın Rayonunda Azərbaycan-Türkiyə Birgə Təlimi Başlayıb”, 06.09.2021, <https://mod.gov.az/az/news/lacin-rayonunda-azerbaycan-turkiye-birge-telimi-baslayib-37526.html>, (17.09.2021).

GÜNDEM

tarihinde imzalanan üçlü Deklorasyon ile çeliştiğini ileri sürmüştür.⁸

Azerbaycan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Leyla Abdullayeva, Ermenistan Dışişleri Bakanlığının tatbikatla ilgili eleştirel yaklaşımına karşı yazılı açıklama yapmıştır. Yaptığı açıklamada, her ülkenin sınırları içinde çeşitli tatbikatlar yapma konusunda egemenlik hakkı bulunduğunu ve Azerbaycan'ın bugüne kadar birçok ülkenin katılımıyla ortak tatbikatlar da dahil olmak üzere, topraklarında çok sayıda askeri tatbikat yürüttüğünü belirtmiştir. Laçın'da başlatılan bu tatbikat da diğerleri gibi bölgede istikrarın sağlanması hususuna hizmet ettiğini belirtmiştir. Ayrıca, bölgesel barış ve güvenliğe yönelik tehdit, bir devletin kendi topraklarında askeri tatbikat yapması değil, başka bir devletin toprakları üzerinde hak iddia etmesi, askeri saldırı politikası, başka bir devletin topraklarını işgal etmesi ve nihayetinde uluslararası hukuk ilkelerinin ihlal edildiğine vurgu yapmış ve Ermenistan'ın bölgede barış ve güvenliği sağlamak istedikleri söylemine karşılık olarak Üçlü Deklarasyonun yükümlülüklerini uygulamaları gerektiğini bildirmiştir.⁹ Bu bağlamda değerlendirildiğinde Ermenistan'ın yaptığı açıklamanın Azerbaycan iç işlerine müdahale olarak yorumlamak gerekmektedir.

⁸ Sputnik Türkiye, "Ermenistan Dışişleri: Ankara ve Bakü'nün Laçın'daki Tatbikatı Barışı Koruma Çabalarını Baltalıyor", 07.09.2021, <https://tr.sputniknews.com/20210907/ermenistan-disisleri-ankara-ve-bakunun-lacindaki-tatbikati-barisi-koruma-cabalarini-baltaliyor-1048698115.html>, (17.09.2021).

⁹ Azerbaycan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "No:318/21, Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər

SAYI 6 (Eylül 2021)

"Üç Kardeş 2021" Ortak Askeri Tatbikatı

Azerbaycan'ın ev sahipliğinde Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan'ın katılımıyla gerçekleştirilmektedir. "Üç Kardeş 2021" ortak askeri tatbikatının önemini bölgedeki istikrarsızlığa karşı ortak önlem alınması olarak açıklayabiliriz. Belirtilen tatbikatın açılış töreni 12 Eylül tarihinde yapıldı ve 20 Eylül'e kadar devam edeceği kararlaştırıldı.

"Üç Kardeş 2021" ortak askeri tatbikatın temel amacının savaş operasyonları sırasında dost ve müttefik ülkelerin özel kuvvetlerinin karşılıklı faaliyetlerini geliştirmek, savaş ve barış zamanında operasyonlara hazırlık derecesini yükseltmek, bilgi ve deneyim alışverişinde bulunmak olduğu belirtildi. Bu tatbikat üç ülkenin özel kuvvetlerinin düzenlediği ilk ortak tatbikattır.¹⁰

Nazirliyinın Mətbuat Xidməti İdarəsinin Rəisi Leyla Abdullayeva KİV-İN Sualını Cavablandırır", <https://mfa.gov.az/az/news/no31821>, (17.09.2021).

¹⁰ Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı, "Bakü, "Üç Kardeş - 2021" Özel Kuvvetlerinin Uluslararası Eğitimine Ev Sahipliği Yapacak", 11.09.2021, <https://mod.gov.az/az/news/bakida-xususi-teyinatlilarin-uc-qardas-2021-beynelxalq-telimi-kecirilecek-37584.html>, (17.09.2021).

Türkiye ve Azerbaycan'ın Ortak Gerçekleştirdiği Askeri Tatbikatların Bölgeye Etkisi

Temmuz ayında imzalanan Bakü Beyannamesinin kültürel, tarihi bağlar ve karşılıklı güvene dayalı işbirliği ve bölgede barış ve istikrarın sağlanması, ekonomik gelişim gibi ilkeleri bu ortak tatbikat da görmekteyiz. Bölgedeki, Afganistan sorunu da göz önünde bulundurulduğunda bu tatbikat uluslararası alanda önem kazanmaktadır. “Üç Kardeş 2021” tatbikatı stratejik bir hedefe karşı yönelmemiştir ve askeri işbirliğinin geliştirilmesi, işbirliği olanaklarının incelenmesi bu tatbikat için ana hedef haline gelmiştir.¹¹

Tatbikat, üç ülkenin ortaklığında gerçekleşmesinin yanında bölge ülkeleri açısından da önem kazanmıştır. Bu bağlamda tatbikatla ilgili olarak çeşitli açıklamalar yapılmıştır.

44 gün süren Karabağ savaşı sonrasında bölgede yapılan bu tatbikattan Ermenistan rahatsız olmuş olsa da ilk resmi tepki komşu ülke İran'dan geldi. İran Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Said Hatipzade “Hazar Denizi'nin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme”yi ön plana çıkartarak, Hazar Denizi'nde kıyıdaş beş ülkeden başka yabancı askeri birliklerin bulunmasının yasaklanmış olduğunu ve bu meselenin Dış İşleri Bakanlığında incelendiğini belirtmiştir.¹² Bu bakımdan henüz devam eden bir tatbikat olmasına rağmen bölge ülkeleri açısından olumlu olarak değerlendirilmemektedir.

Bu tatbikatların yanında Nisan ve Mayıs ayında da yine iki ülkenin ortak gerçekleştirdikleri askeri tatbikatlar bulunmaktadır. Kara, Hava ve Deniz kuvvetlerinin katıldığı bu tatbikatlar ile birlikte Türkiye ve Azerbaycan arasındaki askeri işbirliği daha da ön plana çıkmıştır. Bunun yanında Pakistan gibi farklı ülkelerinde bu tatbikatlarda yer alması bölgesel güvenlik açısından değerlendirildiğinde önem kazanmıştır.

Azerbaycan'ın ve Türkiye'nin Özel Kuvvetleri Karşılıklı Vizeden Muaf Tutulacak

Genel olarak tatbikatların gelişim seyirinde bazı olumlu değişiklikler ortaya çıkmaya devam etmektedir. Bu anlamda diğer bir gelişme Azerbaycan ve Türkiye'nin askerlerinin eğitim için gittiği ülkede vizeden muaf tutulması ile ilgilidir.

“Azerbaycan Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Azerbaycan Ordusu ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin Özel Kuvvetlerinin Eğitimi Hakkında” Mutabakat Zaptında tatbikatın faaliyet alanlarının kurulmasına dair genel prensip ve prosedürlerin belirtildiği 6. maddeye göre, gönderen ülkenin kuvvetleri, ev sahibi ülkeye giriş ve çıkışta yabancıların ev sahibi ülkede kayıt ve kontrol işlemlerine ilişkin vize

ULUSAM

¹¹ Turan Salcı, , “Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan'ın ‘Üç Kardeş’ Tatbikatı Nasıl Bir Mesaj Taşıyor?”, *Sputnik Türkiye*, 13.09.2021, <https://tr.sputniknews.com/20210913/turkiye->

azerbaycan-ve-pakistanin-uc-kardes-tatbikati-nasil-bir-mesaj-tasiyor--1048862868.html, (17.09.2021).
¹² İHA, “Üç Kardeş İran'ı Rahatsız Etti” 14.09.2021, <https://www.ih.com.tr/haber-uc-kardes-irani-rahatsiz-etti-974712/>, (17.09.2021).

GÜNDEM

gerekliliklerinden ve işlemlerinden muaf tutulmaktadır.

Mutabakat Zaptında belirtilene göre “gönderen ülke, personel ve ekipman bilgilerini, varıştan en az 60 gün önce ev sahibi ülkeye uygun biçimde gönderecektir. Eğitimin tamamlanmasının ardından, gönderen ülke tarafından eğitim sırasında tüketilen veya kaybedilen tüketim malları listesi hazırlanır. Bu liste, ev sahibi ülkenin askeri makamları tarafından onaylanır ve gönderen ülke kuvvetlerinin ülke topraklarına girerken kullandığı beyannameye ek olarak hareket noktasındaki yetkili gümrük temsilcisine sunulur.”¹³ Bu konuda yapılacak düzenleme Azerbaycan Milli Meclisinde değerlendirilerek karara bağlanacaktır.

Sonuç

Türkiye ve Azerbaycan’ın askeri alandaki işbirliği, Azerbaycan’ın bağımsızlığını kazandığı tarihten itibaren başlamıştır. Bu bakımdan iki ülkenin askeri alandaki işbirliğinin uzun süreli olduğu bilinmektedir. Bu bakımdan yapılan tatbikatların birçoğu daha önceki yıllarda da yapılmıştır. Ancak, mevcut şartlar ve Karabağ savaşının da etkisi ile bu yıl düzenlenen askeri tatbikatlar diğerlerine göre daha önemli bir hal almıştır.

Mustafa Kemal Atatürk 2021, TurAZ Şahini 2021, Laçın ve Üç Kardeş 2021 askeri tatbikatları, Karabağ savaşının ortaya çıkardığı yeni bölgesel güvenlik anlayışı

SAYI 6 (Eylül 2021)

etrafında değerlendirilmelidir. Kara, Hava ve Deniz kuvvetlerinin kullanıldığı bu tatbikatlar ile iki ülke arasında bilgi ve teknoloji paylaşımı başta olmak üzere birçok alanda gelişme sağlanmıştır.

Türkiye ve Azerbaycan, Şuşa Beyannamesi ile askeri alanda artan bir ortaklık sürecini başlatmışken peşinden gelen bu dört önemli tatbikat sürecin hem hızlı hem de başarılı geçtiğini göstermektedir. Özellikle, TurAZ Şahini tatbikatları ile havacılık alanında önemli bir ortaklığın oluştuğu gözlemlenmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk ve Laçın tatbikatları da bu açıdan kara kuvvetlerinin önemini gösteren ve iki ülkenin farklı bölgelerde tecrübe elde etmesi açısından önemlidir. Bunun yanında son olarak gerçekleştirilen Üç Kardeş tatbikatı hem bölgesel güvenliğin sağlanmasında hem de üç ülkenin bilgi ve teknoloji paylaşımı açısından son derece önemlidir. İnsansız hava araçlarının bu tatbikatta kullanılması da bu teknoloji aktarımının bir parçasını oluşturmaktadır. Ayrıca, bu tatbikatta Hazar Denizinin kullanılması da bölgedeki ülkelere verilen bir birlik ve güç mesajı olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda iki ülke başta olmak üzere Pakistan gibi bölge ülkelerinin de bu tatbikatlara katılımı bölgedeki güç dengelerinin oluşumunda önemli bir noktadır.

¹³ Firuzə Vahid, “Təlimə Gələn Azərbaycan və Türkiyə Xüsusi Təyinatlıları Qarşılıqlı Vizadan Azad Olunacaq”, APA, 13.09.2021,

<https://apa.az/az/xeber/herbi/telime-gelen-azerbaycan-ve-turkiye-xususi-teyinatlilari-qarsiliqli-vizadan-azad-olu%20nacaq-661051>, (17.09.2021).

Türkiye ve Azerbaycan'ın Ortak Gerçekleştirdiği Askeri Tatbikatların Bölgeye Etkisi

Kaynakça

Azerbaycan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "No:318/21, Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin Mətbuat Xidməti İdarəsinin Rəisi Leyla Abdullayeva KİV-İN Sualını Cavablandırır", <https://mfa.gov.az/az/news/no31821>, (17.09.2021).

Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı, "Bakü, "Üç Kardeş - 2021" Özel Kuvvetlerinin Uluslararası Eğitimine Ev Sahipliği Yapacak", 11.09.2021, <https://mod.gov.az/az/news/bakida-xususi-teyinatlilarin-uc-qardas-2021-beynelxalq-telimi-kecirilecek-37584.html>, (17.09.2021).

Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı, "Bakü'de Düzenlenen "Mustafa Kemal Atatürk-2021" Eğitimi Sona Erdi – Video", 03.07.2021, <https://mod.gov.az/az/news/bakida-kecirilen-mustafa-kamal-ataturk-2021-telimi-basacatib-video-36674.html>, (18.09.2021).

Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı, "Laçın Rayonunda Azərbaycan-Türkiye Birge Təlimi Başlayıb", 06.09.2021, <https://mod.gov.az/az/news/lacin-rayonunda-azerbaycan-turkiye-birge-telimi-baslayib-37526.html>, (17.09.2021).

İHA, "Üç Kardeş İran'ı Rahatsız Etti" 14.09.2021, <https://www.ih.com.tr/haber-uc-kardes-irani-rahatsiz-etti-974712/>, (17.09.2021).

REHİMOV Ruslan, "Türkiye ve Azerbaycan'ın 'Mustafa Kemal Atatürk 2021' Tatbikatı Sona Erdi", *Anadolu Ajansı*, 03.07.2021, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-ve-azerbaycanin-mustafa-kemal-ataturk-2021-tatbikatı-sona-erdi/2293493>, (18.09.2021).

SALCI Turan, , "Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan'ın 'Üç Kardeş' Tatbikatı Nasıl Bir Mesaj

Taşıyor?", *Sputnik Türkiye*, 13.09.2021, <https://tr.sputniknews.com/20210913/turkiye-azerbaycan-ve-pakistanin-uc-kardes-tatbikatı-nasil-bir-mesaj-tasiyor--1048862868.html>, (17.09.2021).

Sputnik Türkiye, "Ermenistan Dışişleri: Ankara ve Bakü'nün Laçın'daki Tatbikatı Barışı Koruma Çabalarını Baltalıyor", 07.09.2021, <https://tr.sputniknews.com/20210907/ermenistan-disisleri-ankara-ve-bakunun-lacindaki-tatbikatı-barisi-koruma-cabalarini-baltaliyor-1048698115.html>, (17.09.2021).

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı, "Basın Açıklaması", 31.08.2021, <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/turaz-sahini-2021-tatbikatı-basin-duyurusu-3182021>, (18.09.2021).

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı, "Turaz Şahini 2021 Tatbikatı'nın "Seçkin Gözlemci Günü" Gerçekleştirildi", 15.09.2021, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/1592021-16011>, (18.09.2021).

VAHİD Firuzə, "Təlimə Gələn Azərbaycan və Türkiyə Xüsusi Təyinatlıları Qarşılıqlı Vizadan Azad Olunacaq", APA, 13.09.2021, <https://apa.az/az/xeber/herbi/telime-gelen-azerbaycan-ve-turkiye-xususi-teyinatliları-qarsiliqli-vizadan-azad-olu%20nacaq-661051>, (17.09.2021).